

การพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4:
กรณีศึกษา อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี
Sustainable Quality of Life Development through Dhiddhadhammikathaprayote 4:
A Case Study of Muang Sam Sib District, Ubon Ratchathani Province

ดวงพร สมสมัย* และคณะ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

บทคัดย่อ

จุดมุ่งหมายของการวิจัยนี้เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 2) ศึกษาภูมิหลังของชุมชนกลุ่มตัวอย่าง และ 3) ศึกษาผลกระทบในการนำรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 ไปใช้ ประชาชนกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยประชาชนจำนวน 342 คน จากชุมชน 3 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่บ้านดอนแดงใหญ่ หมู่บ้านหนองไข่นก และหมู่บ้านดอนแดงน้อย อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี ขั้นตอนดำเนินการวิจัยประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) สํารวจข้อมูลเบื้องต้นของชุมชน 2) รวบรวมข้อมูลพื้นฐานของชุมชนเพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิต 3) แนะนำรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิต และ 4) ศึกษาผลกระทบจากการนำรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตไปใช้ จากผลการวิจัยนี้ได้รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 โดยการนำหลักธรรมและทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการเข้าด้วยกัน รูปแบบนี้ประกอบด้วยหลักสูตร และกิจกรรมพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง 7 ด้าน คือ 1) ด้านความรู้ 2) ด้านที่พอกอาศัยถูกสุขลักษณะอนามัยที่ดี 3) ด้านส่งเสริมความดี 4) ด้านการพัฒนาแบบผสมผสานบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) 5) ด้านศีลธรรม คุณธรรม 6) ด้านประเพณีและวัฒนธรรม และ 7) ด้านการสื่อสารข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความขยันมาก แต่ไม่สามารถรักษาทรัพย์และใช้จ่ายอย่างเหมาะสม ประชาชนร้อยละ 49.70 มีรายได้ไม่พอกับรายจ่ายและต้องกู้เงิน ประชาชนไม่นิยมจดบันทึกรายรับรายจ่าย หลังจากการนำรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตไปใช้ ประชาชนมีหลักธรรม 4 ด้านเพิ่มขึ้น คือ ขยันหา รักษาทรัพย์ คบคนดีเป็นมิตร และใช้ชีวิตอย่างพอเพียง

คำสำคัญ: ทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 การพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน

---

* ผู้ประสานงานหลัก (Corresponding Author)
Email: tuangsm@hotmail.com

Abstract

The purposes of this study were 1) to develop the pattern for sustainable life development through Dhamma Dhiddhadhammikathaprayote 4 2) to study general communities' background of samples and 3) to explore the impacts of implementing the pattern for sustainable quality of life development through Dhamma Dhiddhadhammikathaprayote 4. The samples of this study were 342 villagers from three villages; Barn Don Daeng Yai, Barn Nong Khai Nok, and Barn Don Daeng Noi. This study employed four procedures: 1) survey basic information of the communities, 2) collect basic information of the communities for developing the model for sustainable quality of life development through Dhamma Dhiddhadhammikathaprayote 4, 3) study the impacts of implementing the model for sustainable quality of life development through Dhamma Dhiddhadhammikathaprayote 4, and 4) study the impacts of the implementation of the model. From this study the model for sustainable quality of life development through Dhamma Dhiddhadhammikathaprayote 4 was created by integrating Dhamma and Sufficiency Economy theory. This model consisted of the curriculum for sustainable quality of life development and activities to strengthen the communities in 7 areas; 1) knowledge, 2) healthy residences, 3) goodness promotion, 4) integrative development of community temples and schools, 5) morality and ethics, 6) customs and cultures, and 7) communication. The results showed that people were very diligent, however, they could not save nor spend money properly. The villagers, 49.70% did not have enough income and they had to loan. They did not like to note their incomes and expenses. After the implementation of the model for sustainable quality of life development, villagers were better in being diligent, saving money, having good friends, and having sufficient ways of life.

Keyword: Dhiddhadhammikathaprayote 4, Sustainable quality of life development

บทนำ

ประชาชนคนไทยได้เผชิญกับความยากจน ความเจ็บป่วย และความไม่รู้มาช้านาน นักวิชาการได้นำแนวคิดการพัฒนาโดยเฉพาะจากต่างประเทศหลากหลายมาใช้ แต่ยังไม่ประสบความสำเร็จ เพราะการพัฒนาที่ผ่านมามุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจซึ่งมีผลกระทบต่อประชาชนหลายด้าน เช่น ความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมประเพณี สิ่งแวดล้อม และค่านิยม เป็นต้น

ประชาชนชาวไทยทุกชนชั้นและทุกอาชีพในปัจจุบันนี้ได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงจากการเปลี่ยนแปลงและความไม่แน่นอนของสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองการปกครอง ทำให้การดำเนินชีวิตขาดความสุข ไร้ที่พึ่งพา โดยเฉพาะเกษตรกรซึ่งเป็นประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศไทยประสบปัญหาขาดแคลนแหล่งน้ำธรรมชาติในการทำการเกษตร บางครั้งน้ำท่วมทำให้ไร่นาเสียหาย ที่สำคัญต้นทุนการผลิตสูงแต่ราคาพืชผลตกต่ำ ไม่ได้รับความเป็นธรรมและถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง ทำให้รายได้ไม่เพียงพอ ปัญหาที่ตามมาคือการเป็นหนี้ ขยายแรงงานในต่างถิ่น

ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาครอบครัวแตกแยก และคนชราถูกทอดทิ้ง

จากรายงานในหนังสือพิมพ์มติชน (2552) สำนักงานสถิติแห่งชาติ ได้สำรวจพบว่า ครัวเรือนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภาคที่มีรายได้ ค่าใช้จ่าย และหนี้สินต่ำสุด แต่มีสัดส่วนของค่าใช้จ่ายต่อรายได้สูงถึงร้อยละ 83.90 ซึ่งจะมีผลทำให้สัดส่วนของรายได้ที่เหลือสำหรับการเก็บออมและชำระหนี้สินน้อยมาก เมื่อเปรียบเทียบกับภาคอื่นๆ (ภาคใต้ ภาคเหนือ ภาคกลาง ร้อยละ 78.80) ดังนั้น คนไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งเป็นประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ จึงต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆ นานา ขาดที่พึ่งพาในการดำเนินชีวิต งานวิจัยนี้จึงนำหลักธรรมทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 และทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนโดยยึดคนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาเพื่อสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขและพึ่งพาตนเองได้

การพัฒนาเป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงสังคม ไทยใช้คำ “พัฒนา” มาเกือบครึ่งศตวรรษ จนเป็นคำที่คุ้นเคยและมักนำคำนี้ไปใช้เพื่อปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงสิ่งที่ต้องการเปลี่ยนอื่นๆ ด้วย เช่น การพัฒนาการเมือง การพัฒนาการศึกษา การพัฒนาจิตใจ เป็นต้น การพัฒนาอาจแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ 1) การพัฒนาตามกระแสหลัก 2) การพัฒนาตามทัศนะของแนวคิดวัฒนธรรมชุมชน และ 3) การพัฒนาตามทัศนะทางศาสนา ความหมายการพัฒนาตามกระแสหลัก เป็นทฤษฎีการพัฒนาเศรษฐกิจจากประเทศตะวันตก ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ (2543) ได้ให้นิยามการพัฒนา คือ การแก้ไขปัญหาล้าหลังทางเศรษฐกิจ เป้าหมายหลักของการพัฒนา คือการเพิ่มรายได้ ประชาชาติ การยกระดับกิจกรรมการผลิตการลงทุน การออม หากพิจารณาความหมายตามกระแสแล้ว การมองความหมายพัฒนายังแคบไปเนื่องจากเน้นเฉพาะเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว

การพัฒนาตามทัศนะของแนวคิดวัฒนธรรมชุมชน ตามทัศนะของ เสน่ห์ จามริก (2542) เห็นว่า การพัฒนาตามแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนเป็นทางเลือกการพัฒนาที่เหมาะสมและเป็นธรรม โดยให้ความสำคัญกับท้องถิ่น เศรษฐกิจของประชาชน เป็นการพัฒนาแบบยั่งยืน มีชุมชนและคนเป็นตัวตั้ง เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ไม่เบียดเบียนทำลายสิ่งแวดล้อม มีการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างทั่วหน้า สร้างความเสมอภาค ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน สร้างบรรทัดฐานของสังคมที่ดี โดยการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม เช่น ชยัน ประหยัดและมีคุณธรรม แนวคิดนี้มีอิทธิพลในการเปลี่ยนแปลงทิศทางการพัฒนาของประเทศไทย ตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 - 10 ซึ่งเน้นคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา สำหรับการพัฒนาตามทัศนะทางศาสนา คือการพัฒนา 4 ด้าน คือ 1) การพัฒนาทางกาย 2) การพัฒนาทางสังคม 3) การพัฒนาทางอารมณ์ และ 4) การพัฒนาทางสติปัญญา

นักวิชาการ ได้ให้ความหมายของคุณภาพชีวิตไว้หลากหลาย สุนน อมรวิวัฒน์ (2525) กล่าวว่า คุณภาพชีวิตหมายถึง ชีวิตที่มีคุณภาพซึ่งเป็นชีวิตที่อยู่รอด อยู่ดี อยู่อย่างมีหลักการ และบุคคลนั้นสามารถปรับตัวและแก้ไขปัญหาได้เพื่อดำเนินชีวิตอย่างสงบตามอัตถภาพ ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ประสบความสำเร็จได้จะต้องนำชีวิตตนเองสู่จุดหมาย ดังที่ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2547) ได้กล่าวว่า การดำเนินชีวิตให้บรรลุประโยชน์ที่เป็นจุดหมายของการมีชีวิตมี 3 ชั้น คือ 1) จุดหมายชั้นตาเห็น หรือ ประโยชน์ปัจจุบัน 2) จุดหมายชั้นเลยตาเห็น หรือ ประโยชน์เบื้องต้น 3) จุดหมายสูงสุด หรือ ประโยชน์อย่างยั่งยืน แต่งานวิจัยนี้เน้นการดำเนินชีวิตให้บรรลุประโยชน์ในปัจจุบัน นั่นคือ ทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 ได้แก่ 1) การขยันหา 2) การรักษาทรัพย์ 3) การคบคนดีเป็นมิตร และ 4) การใช้ชีวิตอย่างพอเพียง

การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) คือ กระบวนการเปลี่ยนแปลงทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพที่ประกอบด้วยตัวแปรมากมายที่ทำให้บุคคลและชุมชนเริ่มสร้างเอกลักษณ์แห่งตนที่มีลักษณะเฉพาะ และสร้างความสามารถที่จะเผชิญกับโลกได้อย่างมีจุดหมาย และความภาคภูมิใจ กระบวนการนี้เน้นการเติบโตอย่างกลมกลืนของบุคคลและชุมชนกับสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และจิตวิญญาณของสังคมโดยรวม การพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) คือการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง และความไม่ประมาท โดยคำนึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรมประกอบการวางแผน การตัดสินใจ และการกระทำ

จากงานวิจัยเรื่อง แผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านฝ้าย ตำบลเมืองฝ้าย อำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์ ของพระธงชัย สีโลโสภณ (ญาณธีโร) (2545) พบว่า คุณภาพของประชาชนที่ได้รับจากแผนพัฒนาคือ 1) ด้านเศรษฐกิจ ประชาชนส่วนใหญ่มีรายได้น้อย รายได้เสริมส่วนใหญ่เกิดจากภายในชุมชน การพัฒนาผลผลิตทางการเกษตรให้มีคุณภาพยังมีไม่มาก กองทุนกู้ยืมไม่เพียงพอ 2) ด้านสังคม การจัดอบรมรักษาความปลอดภัยให้แก่ประชาชนยังน้อย การจัดอบรมเรื่องการต่อต้านยาเสพติดอยู่ในระดับปานกลาง 3) ด้านการเมืองและการบริการ ประชาชนส่วนใหญ่ได้รับความรู้และฝึกอบรมน้อย ในเรื่องกิจกรรมการเมือง การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่างๆอยู่ในระดับปานกลาง 4) ด้านการศึกษา การพัฒนาศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ เรื่องอาหารกลางวันและอาหารเสริมอยู่ในระดับปานกลาง การศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษายังไม่เพียงพอต่อความต้องการ 5) ด้านศาสนาและวัฒนธรรม กิจกรรมด้านศาสนาวัฒนธรรมประเพณีได้รับการส่งเสริมมาก ส่วนเรื่องการอบรมคุณธรรมและจริยธรรมมีน้อย จากงานวิจัยดังกล่าวประชาชนไม่ได้รับผลประโยชน์ดีเท่าที่ควรจาก แผนพัฒนาที่จัดขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนตามหลักธรรม ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ 4
2. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของชุมชนกลุ่มตัวอย่าง
3. เพื่อศึกษาผลกระทบในการนำรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ 4 ไปใช้ในชุมชนกลุ่มตัวอย่าง อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี

วิธีการศึกษา

ประชากรได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในอำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 158 หมู่บ้าน ประชากรทั้งหมด 56,160 คน สํารวจ ณ วันที่ 30 ตุลาคม 2551

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนจาก 3 หมู่บ้านของอำเภอม่วงสามสิบที่เป็นตัวแทนในการให้ข้อมูลแบบสอบถาม ได้แก่ หัวหน้าครอบครัวของประชาชนในหมู่บ้านดอนแดงใหญ่ จำนวน 161 ครัวเรือน หมู่บ้านดอนแดงน้อย จำนวน 69 ครัวเรือน และหมู่บ้านหนองไข่นก จำนวน 112 ครัวเรือน รวมหัวหน้าครอบครัวที่เป็นตัวแทนตอบแบบสอบถามทั้งหมด 342 คน โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ขั้นตอนและเครื่องมือในการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งมีขั้นตอน 4 ขั้นตอนที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. สืบหาข้อมูลเบื้องต้น เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับชุมชนและสถานที่ที่จะทำการวิจัย คือการสัมภาษณ์หัวหน้าชุมชนและตัวแทนชุมชนบางส่วน และการสังเกตเกี่ยวกับอาชีพ พฤติกรรมทั่วไป สภาพความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนหมู่บ้านดอนแดงใหญ่ หมู่บ้านหนองไข่นก และหมู่บ้านดอนแดงน้อย

2. รวบรวมข้อมูลทั่วไปของชุมชนกลุ่มตัวอย่าง เพื่อใช้ในการจัดทำรูปแบบพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักธรรมทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์ 4 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลประกอบด้วย 1) แบบสอบถาม (Questionnaire) 2) แบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง (Structured Interview) 3) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และ 4) การสนทนากลุ่ม (Focus Group)

3. สร้างและพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์ 4 โดยการบูรณาการของผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลของชุมชนกลุ่มตัวอย่าง หลักธรรมทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์ 4 และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เครื่องมือและกิจกรรมที่ใช้ในขั้นตอนนี้ มีดังต่อไปนี้ 1) หลักสูตรการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์ 4 ประกอบด้วยหน่วยการเรียนรู้ 4 หน่วย ได้แก่ การพัฒนาคุณภาพชีวิต การพัฒนาคุณภาพชีวิตทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา การดำเนินชีวิตด้วยหลักธรรมทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์ 4 และการพัฒนาชุมชนเพื่อชีวิตและสังคม (บ้าน-วัด-โรงเรียน “บวร”) 2) แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เข้ารับการอบรมหลักสูตรการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์ 4 เกี่ยวกับเนื้อหาของหลักสูตร ความรู้ของวิทยากร กิจกรรม สื่อวัสดุอุปกรณ์ ระยะเวลาและสถานที่จัดการอบรม 3) การพัฒนาแบบผสมผสาน บ้าน วัด และโรงเรียน “บวร” ร่วมโครงการทอดผ้าป่าข้าวเปลือกที่โรงเรียนหนองไข่นก เพื่อสมทบทุนอาหารกลางวันให้นักเรียนโรงเรียนหนองไข่นก 4) การศึกษาดูงาน คณะผู้วิจัยได้นำสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หัวหน้าคุ้มของแต่ละหมู่บ้าน ประชาชนชาวบ้าน และตัวแทนชาวบ้าน ไปศึกษาดูงานและชมกิจการของหมู่บ้านที่มีผลงานโดดเด่น ในจังหวัดอุบลราชธานี 5) กิจกรรมบุคคลตัวอย่าง กำหนดลักษณะบุคคลตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์ 4 เพื่อให้คณะกรรมการหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านเป็นผู้คัดเลือก 6) กิจกรรมบ้านตัวอย่าง กำหนดลักษณะบ้านที่มีสุขลักษณะอนามัยที่ดี คือ มีความสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อย มีอากาศถ่ายเทได้ดี มีห้องนอนของตนเอง มีห้องน้ำห้องส้วมที่ถูกสุขลักษณะ เพื่อให้คณะกรรมการหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านเป็นผู้คัดเลือก 7) กิจกรรมทางศาสนา เพื่อส่งเสริมประชาชนให้เห็นความสำคัญและมีส่วนร่วมกิจกรรมทางศาสนา 8) กิจกรรมตามประเพณีและวัฒนธรรม เพื่อสืบสานและดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรม ประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น 9) เผยแพร่ธรรมะผ่านวิทยุชุมชน เพื่อให้ความรู้เพิ่มเติมและมีปฏิสัมพันธ์กับประชาชน ส่งเสริมให้ประชาชนดำเนินชีวิตโดยยึดหลักธรรมโดยเฉพาะหลักธรรมทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์

4. ศึกษาผลกระทบจากการนำรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์ 4 ไปใช้ เป็นระยะเวลา 4 เดือน การศึกษาผลกระทบนี้ดำเนินการด้วยวิธีการติดตามและประเมินผลการดำเนินชีวิตของชุมชน โดยมีเครื่องมือและกิจกรรมที่ใช้ในการติดตามผลและประเมินผล ประกอบด้วย 1) การสัมภาษณ์ 2) แบบสอบถาม 3) ประชุมพบปะสังสรรค์หัวหน้าชุมชน 4) กิจกรรมทางศาสนา 5) กิจกรรมตามประเพณีและวัฒนธรรมของหมู่บ้าน 6) บุคคลตัวอย่าง และ 7) บ้านตัวอย่าง

การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

สำหรับการสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีวิธีการดำเนินการดังนี้ คือ 1) ศึกษาค้นคว้าแนวความคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) สร้างเครื่องมือตามวัตถุประสงค์และสมมติฐานในการศึกษาที่กำหนดไว้ แบบสอบถามที่ใช้ก่อนนำรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์ 4 ไปใช้ ได้ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา แล้วนำมาวิเคราะห์ตามวิธีการทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของ IOC โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Object Congruence: IOC) หรือ IOC ซึ่งผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้องหรือค่า IOC เท่ากับ 0.80 ซึ่งมีค่าดัชนีมากกว่า 0.67 จึงมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ภายหลังจากตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาแล้ว คณะผู้วิจัยได้นำเครื่องมือไปทดลองใช้กับประชาชนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งมีใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ชุด และนำไปหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือโดยใช้วิธีการวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .8409

เพื่อศึกษาผลกระทบการดำเนินชีวิตของประชาชนหลังจากการนำรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์ 4 ไปใช้ ทำการประเมินโดยใช้แบบสอบถามเดิมที่ใช้รวบรวมข้อมูลทั่วไปของชุมชนในช่วงก่อนนำรูปแบบไปใช้ แต่ได้ตัดข้อความที่ไม่จำเป็นออกไป แบบสอบถามนี้ได้นำไปตรวจสอบด้วยวิธีเดียวกันกับแบบสอบถามที่ใช้ก่อนการนำรูปแบบไปใช้ โดยการหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือด้วยวิธีการวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .909 และค่า IOC เท่ากับ 0.82

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างนำเสนอโดยใช้สถิติร้อยละ (Percentage) ค่าความถี่ (Frequency) และการวิเคราะห์ความแตกต่างกันระหว่างตัวแปรต่างๆ ใช้ สถิตินัยเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการหาค่าโดยเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยการใช้สถิติ t (Paired Samples t-test)

ผลการศึกษา

ผลการวิจัยการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 ของประชาชนอำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งประกอบด้วย หมู่บ้านดอนแดงใหญ่ หมู่บ้านหนองไข่นก และหมู่บ้านดอนแดงน้อย โดยการนำเสนอ 1) ข้อมูลสำรวจเบื้องต้น 2) ข้อมูลของชุมชนกลุ่มตัวอย่างก่อนการนำรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 ไปใช้ 3) รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 4) ข้อมูลที่ได้จากการแนะนำรูปแบบฯ และ 5) ข้อมูลที่ได้จาก ผลกระทบของการนำรูปแบบฯ ไปใช้ในการดำเนินชีวิต ดังนี้

ข้อมูลสำรวจเบื้องต้น

กลุ่มประชาชนที่เป็นตัวแทนในการให้ข้อมูลแบบสอบถาม ได้แก่ หัวหน้าครอบครัวของประชาชนในหมู่บ้านดอนแดงใหญ่ จำนวน 161 ครัวเรือน หมู่บ้านดอนแดงน้อย จำนวน 69 ครัวเรือน และหมู่บ้านหนองไข่นก จำนวน 112 ครัวเรือน รวมหัวหน้าครอบครัวที่เป็นตัวแทนตอบแบบสอบถามทั้งหมด 342 คน ผลวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามประกอบด้วย 5 ส่วน คือ 1) ข้อมูลส่วนตัว 2) ความรู้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต 3) การดำเนินชีวิตตามหลักธรรมทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 4) การดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง และ 5) คุณภาพชีวิต

ด้านข้อมูลส่วนตัว จำนวนตัวแทนครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามของหมู่บ้านดอนแดงใหญ่ มี 161 คน คิดเป็นร้อยละ 47.07 หมู่บ้านหนองไข่นก มี 112 คน คิดเป็น ร้อยละ 32.75 และหมู่บ้านดอนแดงน้อย มี 69 คน คิดเป็นร้อยละ 20.18 ตัวแทนของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีทั้งหมด 342 คน เป็นเพศชาย 167 คน คิดเป็นร้อยละ 48.83 เป็นเพศหญิง 175 คน คิดเป็นร้อยละ 51.17 ตัวแทนครัวเรือนส่วนใหญ่ จำนวน 295 คน คิดเป็นร้อยละ 86.30 ประกอบอาชีพเกษตรกร รองลงมาคืออาชีพรับจ้าง และค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 5.26 ประชาชนส่วนน้อย ประกอบอาชีพส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 0.30 ตัวแทนของครอบครัวประกอบอาชีพเสริมด้วยซึ่งส่วนใหญ่อาชีพเสริมของครอบครัวคือทำสวนพริก จำนวน 148 คน คิดเป็นร้อยละ 43.27 รับจ้างชั่วคราว จำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 14.33 ปลูกผัก จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 12.28 เลี้ยงสัตว์ จำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 11.98 ประกอบอาชีพเสริมจากร้าน จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 2.05 และเย็บปักถักร้อย จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 1.80 ประชาชนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 172 คน คิดเป็นร้อยละ 50.30 มีรายได้พอกับการใช้จ่ายภายในครอบครัว ประชาชนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 170 คน คิดเป็นร้อยละ 49.70 มีรายได้ไม่พอกับค่าใช้จ่ายในครอบครัว

ด้านความรู้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต พบว่า ประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และมีความคิดเห็นสอดคล้องกัน ($\bar{x} = 3.51$, S.D. = 0.90) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับจากมากไปน้อยคือ การพึ่งพาตนเอง ($\bar{x} = 3.94$, S.D. = 0.89) รองลงมาคือหลักธรรมทางศาสนา ($\bar{x} = 3.52$, S.D. = 0.85) เศรษฐกิจพอเพียง ($\bar{x} = 3.45$, S.D. = 0.88) และนโยบายหรือแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของรัฐบาล ($\bar{x} = 3.12$, S.D. = 0.97)

ด้านการดำเนินชีวิตโดยใช้หลักธรรมทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 พบว่า ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของประชาชนกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับแนวทางที่ใช้ในการดำเนินชีวิต โดยภาพรวมพบว่า ประชาชนกลุ่มตัวอย่าง มีแนวทางใน

การดำเนินชีวิตในระดับปานกลาง และมีความสอดคล้องกัน ($\bar{x} = 3.68$, S.D. = 0.92) โดยมีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.04$, S.D. = 0.84) ประชาชนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับค่อนข้างมากเกี่ยวกับการนำประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่นไปใช้ในการดำเนินชีวิต ($\bar{x} = 3.92$, S.D. = 0.88) ปฏิบัติตามตัวอย่างที่ดีของบุคคลในท้องถิ่น ($\bar{x} = 3.88$, S.D. = 0.87) ปฏิบัติตามคำสอนของศาสนา เช่น รักษาศีล 5 ($\bar{x} = 3.85$, S.D. = 0.91) เลือคบคนดีเป็นเพื่อนหรือเป็นที่พึ่ง ($\bar{x} = 3.83$, S.D. = 0.88) ประชาชนดำเนินชีวิตอยู่ในระดับปานกลางเกี่ยวกับ การรู้จักกิน รู้จักใช้ ประหยัดและอดออมเพื่อให้เพียงพอต่อการดำรงชีวิต ไม่เป็นหนี้สิน ($\bar{x} = 3.70$, S.D. = 0.92) และรักษาทรัพย์สินเงินทองที่มีอยู่แล้วและหามาได้ให้คงอยู่และงอกเงยเพิ่มขึ้น ($\bar{x} = 3.36$, S.D. = 0.95) ผลการวิจัยพบว่าประชาชนกลุ่มตัวอย่างใช้ผลิตภัณฑ์ตามความนิยมในยุคนปัจจุบันอยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = 2.87$, S.D. = 1.42)

ด้านการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ประชาชนกลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมกิจกรรมบันเทิงน้อยมาก โดยชมหมอลำ ($\bar{x} = 1.60$, S.D. = .85) ชมภาพยนตร์ ($\bar{x} = 1.21$, S.D. = .41) ชมดนตรี การแสดง ($\bar{x} = 1.12$, S.D. = .32) รับประทานอาหารตามร้านอาหาร ($\bar{x} = 1.11$, S.D. = .31) และร้องคาราโอเกะ ($\bar{x} = 1.03$, S.D. = .16) ตามลำดับ ประชาชนกลุ่มตัวอย่างจัดบันทึกรายรับรายจ่ายน้อยมากโดยจดบันทึกรายรับรายจ่ายประจำวัน ($\bar{x} = 1.74$, S.D. = 1.10) และทำบัญชีครัวเรือน ($\bar{x} = 1.74$, S.D. = 1.11) ตามลำดับพบว่า ประชาชนกลุ่มตัวอย่างมีการวางแผนชีวิตและครอบครัว โดยการแบ่งเงินรายได้เพื่อใช้จ่ายตอนเจ็บป่วยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.18$, S.D. = 1.08) รองลงมาเพื่อเก็บออม ($\bar{x} = 3.16$, S.D. = 1.04) เพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน ($\bar{x} = 3.08$, S.D. = .95) เพื่อการศึกษาของลูก ($\bar{x} = 3.04$, S.D. = 1.22) ตามลำดับ ประชาชนกลุ่มตัวอย่างแบ่งรายได้อยู่ในระดับน้อยเพื่อซื้อที่ดินที่นาที่สวน ($\bar{x} = 2.51$, S.D. = 1.34) ให้ลูกเก็บเงินไว้เพื่อนำไปฝากธนาคารออมสินในวันเด็ก ($\bar{x} = 2.03$, S.D. = 1.13)

ด้านคุณภาพชีวิตของชุมชน พบว่า ลักษณะที่พึงอาศัยของประชาชนกลุ่มตัวอย่าง มีอากาศถ่ายเทได้ดีอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.09$, S.D. = .79) ส่วนสุขลักษณะอื่นๆอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับจากมากไปน้อยดังนี้ มีห้องน้ำห้องส้วมที่ถูกต้องสุขลักษณะ ($\bar{x} = 3.96$, S.D. = .83) มีห้องนอนของตนเอง ($\bar{x} = 3.86$, S.D. = 1.07) และมีความสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อย ($\bar{x} = 3.64$, S.D. = .83)

ข้อมูลของชุมชนกลุ่มตัวอย่างก่อนการนำรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนไปใช้

ข้อมูลได้จาก การสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง (Structured Interview) ประกอบด้วยคำถามหลัก 7 ข้อ คือ

- 1) โครงการพัฒนาหมู่บ้าน พบว่า หมู่บ้านดอนแดงใหญ่ต้องการพัฒนาสวนพริกปลอดสารพิษ หมู่บ้านหนองไข่นก ต้องการพัฒนาโครงการทำปุ๋ยชีวภาพ หมู่บ้านดอนแดงน้อยต้องการพัฒนาโครงการจักสานและทอผ้ากบบัว
- 2) ปัญหาของหมู่บ้าน พบว่า แต่ละหมู่บ้านมีปัญหาเหมือนกันทั้ง 3 หมู่บ้านคือปัญหาภัยรุน 3) การประกอบอาชีพของประชาชน พบว่า อาชีพของประชาชนกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 หมู่บ้านทำนาและทำสวน สำหรับหมู่บ้านหนองไข่นก นอกจากทำนาทำสวนแล้วยังมีอาชีพทำงานก่อสร้าง และอาชีพอีกอย่างหนึ่งของประชาชนหมู่บ้านดอนแดงน้อย คืออาชีพจักสาน
- 4) ปัญหาสุขภาพของประชาชน พบว่า ประชาชนทั้ง 3 หมู่บ้านมีสุขภาพแข็งแรงแต่เริ่มได้รับผลกระทบจากการได้รับ

สารเคมีในการทำการเกษตร 5) สวัสดิการของหมู่บ้าน พบว่า แต่ละหมู่บ้านมีกองทุนเงินล้าน ฅาปนกิจหมู่บ้าน และ สัจจะออมทรัพย์ 6) บทบาทของผู้นำชุมชน พบว่า ประชาชนของทั้ง 3 หมู่บ้านมีพระสงฆ์เป็นผู้นำทางจิต และมี ผู้นำชุมชนเป็นแบบอย่างที่ดี และ 7) ศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรม พบว่า ประชาชนทั้ง 3 หมู่บ้านรักษานบธรรมนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชนอย่างดี และเข้าวัด ทำบุญ ฟังธรรมทุกวันพระ กลุ่มประชาชนที่เป็นตัวแทนให้ข้อมูล ในการสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง

การสัมภาษณ์เชิงลึก ได้สัมภาษณ์หัวหน้าชุมชน ของหมู่บ้านดอนแดงใหญ่ หมู่บ้านดอนแดงน้อย และหมู่บ้าน หนองไข่นก จำนวน 30 คน ได้แก่ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หัวหน้าคุ้ม รวมทั้งปราชญ์ชาวบ้าน ครู พระสงฆ์ และเจ้าหน้าที่อนามัย การสัมภาษณ์เชิงลึกประกอบด้วยกรอบแนวคำถามของการสัมภาษณ์ คือ 1) การดำเนินชีวิตของท่านในปัจจุบันนี้ ดี หรือไม่ดี ประสบความสำเร็จหรือไม่เพราะเหตุใด โปรดอธิบายและ ยกตัวอย่างประกอบ พบว่า ผู้นำชุมชนของทั้ง 3 หมู่บ้าน มีความสำเร็จของการดำเนินชีวิตอยู่ในระดับดี ร้อยละ 53.33 ระดับปานกลาง ร้อยละ 40.00 และระดับน้อย ร้อยละ 6.67 2) ท่านเคยเห็น ฟัง หรือ อ่านเรื่องราวของผู้ที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตหรือไม่ โปรดอธิบายและยกตัวอย่างประกอบ พบว่า หัวหน้าชุมชน ร้อยละ 13.33 ไม่มี ความรู้เกี่ยวกับผู้ที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิต 3) หากต้องทำให้ชีวิตของท่านประสบความสำเร็จในการ ดำเนินชีวิตมากขึ้นหรือสูงขึ้น ท่านคิดว่าท่านจะต้องทำอย่างไรบ้าง พบว่า จะต้องใช้หลักธรรมโดยเฉพาะหลักธรรม ทัฎฐธัมมิกัตถประโยชน์ 4 คือ ความขยันหา รักษาทรัพย์ คบคนดีเป็นมิตร และใช้จ่ายอย่างประหยัด

การสนทนากลุ่ม (Focus Group) มีหัวข้อคำถาม 4 ข้อ คือ 1) จุดอ่อนของหมู่บ้าน 2) จุดแข็งของหมู่บ้าน 3) ภัยคุกคามภายในหมู่บ้าน และ 4) โอกาสในการพัฒนาของหมู่บ้าน โดยมี สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หัวหน้าคุ้ม ปราชญ์ชาวบ้าน ครู พระสงฆ์ เจ้าหน้าที่อนามัย และตัวแทนประชาชน มาประชุมร่วมกัน เพื่อ แสดงความรู้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และเสนอแนะ พบว่า จุดอ่อนของชุมชนหมู่บ้านดอนแดงใหญ่ไม่รู้จักใช้เงิน ชุมชนหมู่บ้านหนองไข่นกมีปัญหาของเด็กวัยรุ่น และชุมชนหมู่บ้านดอนแดงน้อยขาดเงินทุน จุดแข็งพบว่าประชาชน 2 หมู่บ้านได้แก่ หมู่บ้านดอนแดงใหญ่ และหมู่บ้านหนองไข่นกมีจุดแข็งคือความขยันและความสามัคคี ส่วนหมู่บ้าน ดอนแดงน้อยมีความสามัคคีและมีน้ำใจ ภัยคุกคามของหมู่บ้านดอนแดงใหญ่ได้แก่ภัยแล้ง หมู่บ้านดอนแดงน้อยได้การ ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และหมู่บ้านหนองไข่นกได้แก่เกมคอมพิวเตอร์และสนุกเกอร์ พบว่าโอกาสในการพัฒนาของ 3 หมู่บ้านมีความคล้ายคลึงกัน คือ ต้องการพัฒนาคน เสริมสร้าง ความขยัน เห็นคุณค่าของการทำงาน มีอาชีพเสริม และมีการบริหารการจัดการองค์กรที่เข้มแข็ง

รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมทัฎฐธัมมิกัตถประโยชน์ 4

รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมทัฎฐธัมมิกัตถประโยชน์ 4 ได้มาจากการบูรณาการ ของผลการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลของชุมชนกลุ่มตัวอย่าง หลักธรรมทัฎฐธัมมิกัตถประโยชน์ 4 ได้แก่ ขยันหา รักษา ทรัพย์ คบคนดีเป็นมิตร ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รูปแบบนี้ประกอบด้วย

1. การส่งเสริมบทบาทของผู้นำได้แก่ พระสงฆ์ ครู และผู้นำชุมชน ให้เป็นผู้นำของการพัฒนา เพราะผลการ วิจัยเกี่ยวกับบทบาทของผู้นำ พบว่า พระสงฆ์เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน และเป็นผู้นำทางด้านความประพฤติ

และจิตใจ ผู้นำชุมชนเป็นแบบอย่างให้ชาวบ้านปฏิบัติตาม ประสานความร่วมมือ และผลักดันโครงการต่างๆ ภายในหมู่บ้านให้ประสบความสำเร็จ

2. การพัฒนาชุมชนโดยการจัดทำหลักสูตรพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 ไปให้การอบรมแก่ผู้นำและประชาชนกลุ่มตัวอย่าง แนวทางของการจัดทำหลักสูตรนี้ได้มาจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลของชุมชนกลุ่มตัวอย่างก่อนการนำรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตไปใช้ รวมทั้งการศึกษาวรรณกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต หลักธรรม และเศรษฐกิจพอเพียง จึงได้หลักสูตรฯ ซึ่งประกอบด้วยหน่วยการเรียนรู้ 4 หน่วย 1) การพัฒนาคุณภาพชีวิต 2) การพัฒนาคุณภาพชีวิตทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา 3) การดำเนินชีวิตด้วยหลักธรรมทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 4) การพัฒนาแบบผสมผสาน บ้าน วัด โรงเรียน (บวร) หลักสูตรนี้แบ่งเป็น 3 ภาค คือ 1) ภาคความรู้ 2) ภาคปฏิบัติ 3) ภาคนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน

3. การเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง โดยมุ่งเน้นพัฒนา 4 ด้าน คือ การพัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาโดยยึดสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนเป็นหลัก เนื่องจากผลการวิจัยพบว่าโอกาสในการพัฒนาหมู่บ้านต้องพัฒนาคน พัฒนาจิตใจ ดังนั้น การส่งเสริมชุมชนเข้มแข็งจึงประกอบด้วยการจัดกิจกรรม 7 ด้าน คือ 1) ด้านความรู้ โดยการจัดกิจกรรมที่คนศึกษาเพื่อพัฒนาความรู้และประสบการณ์ของผู้นำชุมชน พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้นำได้แสดงความคิดเห็นและวิสัยทัศน์ในการพัฒนาหมู่บ้านของตนเอง 2) ด้านที่พิกาศักดิ์ถูกสุขลักษณะอนามัยที่ดี โดยการจัดกิจกรรมบ้านตัวอย่าง 3) ด้านส่งเสริมความดี โดยการจัดกิจกรรมบุคคลตัวอย่างเพื่อส่งเสริมคนดีและเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับชุมชน 4) ด้านการพัฒนาแบบผสมผสาน โดยจัดกิจกรรม บ้าน วัด โรงเรียน (บวร) เพื่อให้ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาร่วมกันระหว่างบ้านวัดและโรงเรียนให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน 5) ด้านศีลธรรม คุณธรรม โดยการจัดกิจกรรมทางศาสนา 6) ด้านประเพณีและวัฒนธรรม โดยการจัดกิจกรรมวัฒนธรรมประเพณีตามท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมและสืบสานวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของชุมชน และ 7) ด้านการสื่อสารข้อมูล โดยการจัดรายการวิทยุชุมชน เพื่อให้ความรู้ทางด้านธรรมและหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จ นอกจากนี้ ยังส่งเสริมให้ผู้นำชุมชนและพระสงฆ์สื่อสารให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างต่อเนื่อง โดยผ่านหอกระจายข่าว การประชุมหมู่บ้าน และกิจกรรมทางศาสนา การจัดกิจกรรมนี้ต่อรับผลการวิจัยที่พบว่า ประชาชนได้รับความรู้จากผู้นำและวิทยุชุมชนนอกเหนือจากโทรทัศน์

ข้อมูลที่ได้จากการนำรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 ไปใช้

ข้อมูลที่ได้จากการนำรูปแบบพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 ประกอบด้วย 1) หลักสูตร 2) โครงการพัฒนาบ้าน วัด โรงเรียน “บวร” 3) การศึกษาดูงาน 4) กิจกรรมบุคคลตัวอย่าง และ 5) กิจกรรมบ้านตัวอย่าง ดังนี้

1. หลักสูตร

หลักสูตรการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 ได้นำไปอบรมให้แก่ผู้นำชุมชนและประชาชนหมู่บ้านดอนแดงใหญ่ หมู่บ้านหนองไข่นก และหมู่บ้านดอนแดงน้อย โดยการอบรมนี้ได้จัดขึ้นเป็นระยะเวลา 2 วัน ครั้งวันแรกให้การอบรมแก่ผู้นำและประชาชน 3 หมู่บ้าน โดยแยกการอบรมเป็นแต่ละหมู่บ้าน

ในช่วงบ่ายของวันแรกถึงวันสุดท้ายเป็นการให้การอบรมกาหัวหน้าชุมชนทั้ง 3 หมู่บ้านรวมกัน โดยจัดขึ้นที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลหนองไช่

2. โครงการพัฒนาบ้าน วัด และโรงเรียน “บวร”

ทอดผ้าป่าข้าวเปลือก การเข้าร่วมกิจกรรมทอดผ้าป่าข้าวเปลือก ณ โรงเรียนหนองไช่ ของคณะผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายคือ 1) สนับสนุนการทำกิจกรรมบ้าน วัด โรงเรียน “บวร” เพื่อพัฒนาชุมชนร่วมกัน 2) สนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนในชุมชนของตนเอง 3) เพื่อหาเงินทุนอาหารกลางวันให้กับนักเรียนในโรงเรียนชุมชน

3. การศึกษาดูงาน

คณะผู้วิจัยได้นำสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หัวหน้าคุ้มของแต่ละหมู่บ้าน ปรากฏชาวบ้าน และตัวแทนชาวบ้าน จากหมู่บ้านดอนแดงใหญ่ หมู่บ้านหนองไช่ และหมู่บ้านดอนแดงน้อย ไปศึกษาดูงานหมู่บ้านที่มีกิจการและผลงานโดดเด่น ได้แก่ กลุ่ม ทอผ้าไหม และกลุ่มทำทองเหลือง บ้านปะอว เครื่องปั้นดินเผา บ้านท่าไห ศิลปะวัฒนธรรม เรือโบราณ และธรรมาส์สิงห์ บ้านชีทวน หลังจากการไปศึกษาดูงานแล้วในวันรุ่งขึ้นได้จัดประชุมระดมสมองร่วมกันทั้ง 3 หมู่บ้าน เพื่อเปิดโอกาสให้คณะศึกษาดูงาน ได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาหมู่บ้าน ดังนี้

หมู่บ้านดอนแดงใหญ่ หลังการไปศึกษาดูงาน หัวหน้าและแกนนำชุมชนหมู่บ้านดอนแดงใหญ่ ได้เสนอการพัฒนาหมู่บ้าน ว่ามีความจำเป็นต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ คือ 1) การบริหารงานเพื่อพัฒนาหมู่บ้านต้องมีสมาชิกที่เป็นแกนนำที่มีคุณภาพ เป็นที่ยอมรับและไว้วางใจของสมาชิกทุกคนในหมู่บ้าน 2) ต้องการคำแนะนำจากผู้ที่มีความรู้มาช่วยให้คำปรึกษาในการทำไร่พริก เพิ่มมูลค่าพริกโดยการแปรรูปเป็นอาหารในรูปแบบต่างๆ 3) ต้องการความรู้ทางด้านการตลาด และมีคนให้คำปรึกษาเพื่อจะขายสินค้าโดยไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง 4) ต้องการหารายได้เสริม และ 5) เยาวชนไม่เชื่อฟังพ่อแม่และครู ต้องช่วยกันหาทางแก้ไข

หมู่บ้านหนองไช่ หลังการไปศึกษาดูงาน หัวหน้าและแกนนำชุมชนหมู่บ้านหนองไช่ ได้เสนอแนวทางการพัฒนาหมู่บ้าน ดังต่อไปนี้ คือ 1) อนุรักษ์วัฒนธรรมไทย การพัฒนาหมู่บ้านหนองไช่ ผู้นำชุมชนจะเน้นเรื่องการดูแลวัฒนธรรม ประชาชนจะต้องรักษาวัฒนธรรมไทย และสืบสานต่อไป 2) ลดต้นทุนเพิ่มรายได้ โดยใช้ปุ๋ยชีวภาพแทนปุ๋ยเคมี ซึ่งหมู่บ้านนี้ได้ปฏิบัติอยู่แล้ว การใช้ปุ๋ยชีวภาพทำให้ผลผลิตดีมีคุณภาพ เช่น ข้าวจะมีน้ำหนักดี สีแล้วไม่แตกหัก นอกจากนี้ ปุ๋ยยังช่วยให้ดินร่วนซุยสะดวกในการกำจัดวัชพืช เมื่อใช้ปุ๋ยเคมีดินจะแข็ง พืชไม่เจริญเติบโตดี การกำจัดวัชพืชลำบาก นอกจากนี้ ชุมชนได้ซื้อกระบือมาเลี้ยง และขณะนี้ทุกครัวเรือนมีกระบือเพื่อรองรับปัญหาน้ำมันแพง เพราะจะกลับมาใช้กระบือไถนาแทนที่จะใช้รถเหมือนปัจจุบัน และ 3) ต้องพัฒนาจิตใจของคน ชนชนนี้ มีความเจริญทางวัตถุแต่จิตใจของคนไม่เหมือนในอดีตจึงต้องพัฒนาคนให้มีคุณธรรม

หมู่บ้านดอนแดงน้อย หลังการไปศึกษาดูงาน หัวหน้าและแกนนำชุมชนหมู่บ้านดอนแดงน้อย ได้เสนอแผนการพัฒนาหมู่บ้าน ว่าต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ คือ 1) ต้องพัฒนาคนให้มีจิตใจโอบอ้อมอารี ต้องจัดกิจกรรมชักชวนให้คนเข้าวัดฟังธรรม โดยเฉพาะวัยรุ่น 2) ต้องการพัฒนาหมู่บ้านให้สะอาด เรียบร้อย หาเครื่องตัดหญ้ามาตัดหญ้าตามริมถนน และ 3) ต้องการพัฒนาบ้านเรือนให้สะอาด มีสุขลักษณะอนามัยที่ดี มีรั้วบ้าน และปลูกต้นไม้สวยงามน่าอยู่

เมื่อผู้วิจัยขอให้หัวหน้าชุมชนที่เป็นแกนนำในการพัฒนาหมู่บ้านทั้ง 3 หมู่บ้านประเมินประชาชนของหมู่บ้านตนเองเกี่ยวกับหลักธรรมทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 และการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในด้านต่างๆ ว่ามีมากน้อยเพียงใด พบว่า ชุมชนหนองไข่นก มีความขยัน ร้อยละ 90 ชุมชนหมู่บ้านดอนแดงใหญ่มี ร้อยละ 80 และชุมชนดอนแดงน้อยมี ร้อยละ 70 จากการประเมินเกี่ยวกับการรักษาทรัพย์ ชุมชนหนองไข่นก สามารถรักษาทรัพย์ได้ ร้อยละ 90 รองลงมา ชุมชนหมู่บ้านดอนแดงใหญ่ ร้อยละ 50 และชุมชนหมู่บ้านดอนแดงน้อย ร้อยละ 40 การคบคนดีเป็นมิตร ชุมชนหมู่บ้านดอนแดงใหญ่ และหมู่บ้านหนองไข่นก คบคนดีเป็นมิตร ร้อยละ 80 ส่วนชุมชนหมู่บ้านดอนแดงน้อย คบคนดีเป็นมิตร ร้อยละ 50 การใช้ชีวิตอย่างพอเพียง ชุมชนทั้ง 3 หมู่บ้าน ใช้ชีวิตอย่างพอเพียง 70% และการปลูกพืชผักสวนครัว ชุมชนทั้ง 3 หมู่บ้าน ปลูกพืชผักสวนครัวไว้กินเอง ร้อยละ 100

4. กิจกรรมบุคคลตัวอย่าง

โครงการบุคคลตัวอย่างมีจุดมุ่งหมายดังนี้ 1) สนับสนุนและส่งเสริมผู้ที่ใช้หลักธรรมทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 ไปใช้ในการดำเนินชีวิต 2) เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ประชาชนได้ประพฤติและปฏิบัติตาม 3) เพื่อเป็นการยกย่องเชิดชูเกียรติของผู้กระทำความดี คุณลักษณะของบุคคลตัวอย่างต้องดำเนินชีวิตตามหลักธรรมทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 คือ 1) ขยันหา 2) รักษาทรัพย์ 3) คบคนดีเป็นมิตร 4) ดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง วิธีการคัดเลือกบุคคลตัวอย่าง ได้มอบให้คณะกรรมการหมู่บ้านและตัวแทนประชาชนเป็นผู้คัดเลือกบุคคลตัวอย่างที่มีคุณลักษณะตามที่กำหนดไว้ หมู่บ้านละ 1 คน

5. กิจกรรมบ้านตัวอย่าง

โครงการบ้านตัวอย่างเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ประชาชนต้องมีที่อยู่อาศัยที่สะอาดถูกสุขลักษณะอนามัย โดยกำหนดคุณลักษณะของบ้านตัวอย่างดังนี้ 1) สะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อย 2) อากาศถ่ายเทได้ดี 3) มีห้องนอนของตนเอง 4) มีห้องน้ำห้องส้วมถูกสุขลักษณะ 5) มีบริเวณบ้านและหน้าบ้านที่สะอาดสวยงาม โดยมอบให้คณะกรรมการหมู่บ้านคัดเลือกบ้านตัวอย่างของชุมชนตนเอง จำนวน 2 บ้าน เพื่อเป็นแบบอย่างให้แก่ประชาชนในชุมชนนั้นๆ

ผลกระทบจากการนำรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 ไปใช้

เพื่อศึกษาผลกระทบของชุมชนกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตหลังจากนำหลักธรรมทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 และแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อติดตามผลและประเมินผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนหมู่บ้านกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 หมู่บ้าน คือ หมู่บ้านดอนแดงใหญ่ หมู่บ้านหนองไข่นก และหมู่บ้านดอนแดงน้อย โดยใช้เครื่องมือและกิจกรรมในการติดตามผลและประเมินผล ประกอบด้วย 1) การสัมภาษณ์ 2) แบบสอบถาม 3) กิจกรรมทางศาสนา 4) กิจกรรมตามประเพณีของหมู่บ้าน 5) บุคคลตัวอย่าง 6) บ้านตัวอย่าง 7) ประชุมพบปะสังสรรค์ผู้นำชุมชน และ 8) ออกรายการวิทยุชุมชน

1. การสัมภาษณ์

เป็นการสัมภาษณ์หัวหน้าชุมชน และตัวแทนประชาชนของหมู่บ้านดอนแดงใหญ่ หมู่บ้านหนองไข่นก และหมู่บ้านดอนแดงน้อย จำนวน 41 คน เพื่อต้องการทราบว่าหลังจากนำหลักธรรมทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 ไปใช้

ประชาชนมีการดำเนินชีวิตอย่างไรใน 4 ด้าน คือ 1) ชยันหา 2) รักษาทรัพย์ 3) คบคนดีเป็นมิตร 4) การดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

การตั้งคำถามถามประชาชนในแต่ละด้านจึงขึ้นต้นด้วย การนำหลักธรรมเหล่านี้ไปใช้มากขึ้น เท่าเดิม หรือน้อยลง ในการดำเนินชีวิต พบว่า หลังการนำรูปแบบพัฒนาคุณภาพชีวิตฯ ไปใช้ในการดำเนินชีวิต ความชยันของประชาชนเพิ่มมากขึ้น คิดเป็นร้อยละ 87.80 และมีความชยันเท่าเดิม คิดเป็น ร้อยละ 12.20 ประชาชนมีการเก็บรักษาทรัพย์ได้มากขึ้น คิดเป็นร้อยละ 41.46 เก็บรักษาทรัพย์ได้เท่าเดิม คิดเป็นร้อยละ 46.34 และเก็บรักษาทรัพย์ได้น้อยลง คิดเป็นร้อยละ 12.20 ประชาชนคบคนดีเป็นมิตรมากขึ้น คิดเป็นร้อยละ 63.41 คบคนดีเป็นมิตรเท่าเดิม คิดเป็นร้อยละ 36.59 และไม่มีผู้ใดคบมิตรได้น้อยลง ประชาชนร้อยละ 95.12 ดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง มีประชาชนร้อยละ 4.88 ดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงบางส่วน

2. แบบสอบถาม

เนื้อหาในแบบสอบถามแปลงมาจากแบบสอบถามที่ใช้ก่อนการนำรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตฯ ไปใช้ ประกอบด้วย 4 ส่วน คือ 1) ความรู้หลัก 2) หลักธรรมที่ภูธธัมมิกัตถประโยชน์ 4 3) การดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง 4) การพัฒนาคุณภาพชีวิต แบบสอบถามนี้ นำไปถามประชาชนกลุ่มตัวอย่างรายเดิม จำนวน 230 คน ที่เคยตอบแบบสอบถามก่อนการนำรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตฯ ไปใช้ แล้วนำข้อมูลที่ได้ไปเปรียบเทียบกับข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมไว้จากกลุ่มตัวอย่างเดิมซึ่งได้ตอบแบบสอบถามที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลของชุมชนกลุ่มตัวอย่าง เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างก่อนและหลังการนำรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตฯ ไปใช้ ดังนี้

ความรู้ของประชาชนเกี่ยวกับความรู้หลักมีเพิ่มขึ้นหลังจากการนำรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมที่ภูธธัมมิกัตถประโยชน์ 4 ไปใช้ โดยมีการพัฒนาตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 ($t = -7.045$, Sig. = .000) มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักธรรมที่ภูธธัมมิกัตถประโยชน์ 4 มากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 ($t = -2.390$, Sig. = .009) และมีความรู้เกี่ยวกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฯ มากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 ($t = -3.425$, Sig. = .001)

ชุมชนหมู่บ้านดอนแดงใหญ่ หมู่บ้านหนองไข่นก และหมู่บ้านดอนแดงน้อย ได้ดำเนินชีวิตตามหลักธรรมที่ภูธธัมมิกัตถประโยชน์ 4 มากขึ้นหลังจากการนำรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมฯ ไปใช้ โดยมีความชยันเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 ($t = -4.326$, Sig. = .000) การเลือกคบคนดีเป็นมิตรเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 ($t = -6.086$, Sig. = .000) การรักษาทรัพย์เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 ($t = -9.569$, Sig. = .000) และการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 ($t = -5.382$, Sig. = .000)

หลังการนำรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมที่ภูธธัมมิกัตถประโยชน์ 4 ไปใช้ ชุมชนหมู่บ้านดอนแดงใหญ่ หมู่บ้านหนองไข่นก และหมู่บ้านดอนแดงน้อย ดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงมากขึ้น ปลูกพืชผักสวนครัวผลไม้ไว้กินเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 ($t = -7.469$, Sig. = .000) ปลูกพืชผักสวนครัวกินไม่หมดนำไปขายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 ($t = -11.790$, Sig. = .000) เลี้ยงสัตว์ เช่น ไก่ หมู ปลา ไว้กินเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 ($t = -6.206$, Sig. = .000) ทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก ไว้ใช้เองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 ($t = -2.497$, Sig. = .006) เลี้ยงสัตว์ เช่น ไก่ หมู ปลา กินไม่หมดนำไปขายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 ($t = -10.161$,

Sig. = .000) ทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก ใช้ไม่หมดนำไปขายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 ($t = -13.301$, Sig. = .000)

ชุมชนหมู่บ้านดอนแดงใหญ่ หมู่บ้านหนองไข่นก และหมู่บ้านดอนแดงน้อย ไม่มีความแตกต่างในการซื้อปุ๋ยมาใช้ก่อนและหลังการนำรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 ไปใช้

หลังการนำรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 ไปใช้ ชุมชนหมู่บ้านดอนแดงใหญ่ หมู่บ้านหนองไข่นก และหมู่บ้านดอนแดงน้อย มีบ้านที่ถูกสุขลักษณะอนามัยมากขึ้นโดยมีห้องน้ำห้องส้วมที่ถูกสุขลักษณะมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 ($t = -3.806$, Sig. = .000) มีความสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 ($t = -5.597$, Sig. = .000)

ชุมชนหมู่บ้านดอนแดงใหญ่ หมู่บ้านหนองไข่นก และหมู่บ้านดอนแดงน้อย มีลักษณะของที่อยู่อาศัยไม่แตกต่างกันก่อนและหลังการนำรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 ไปใช้ คือ มีห้องนอนของตนเอง และมีอากาศถ่ายเทได้ดี

3. กิจกรรมทางศาสนา

การทำบุญวันพระ การเข้าร่วมกิจกรรมวันพระของคณะผู้วิจัยที่วัดหนองไข่นก และวัดดอนแดงน้อย มีจุดมุ่งหมายดังนี้ 1) เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนได้เข้าวัดฟังธรรมเพื่อให้มีจิตใจดี ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา 2) สนับสนุนให้ประชาชนได้นำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต

การถวายสังฆทาน การเข้าร่วมกิจกรรมถวายสังฆทานของคณะผู้วิจัยที่วัดหนองไข่นก วัดดอนแดงใหญ่ วัดดอนแดงน้อย และวัดป่าดงโขง มีจุดมุ่งหมายคือ 1) เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนถวายสังฆทาน 2) เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักเสียสละแบ่งปัน 3) เพื่อให้ประชาชนมีจิตใจเบิกบานโดยการให้ทาน (สังฆทาน)

ทำบุญวันเข้าพรรษา การเข้าร่วมกิจกรรมทำบุญวันเข้าพรรษาของคณะผู้วิจัยที่วัดหนองไข่นก วัดดอนแดงใหญ่ วัดดอนแดงน้อย และวัดป่าดงโขง มีจุดมุ่งหมายคือ 1) เพื่อรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีศิลปวัฒนธรรมกิจกรรมวันเข้าพรรษา 2) เพื่อรักษาศีล ปฏิบัติตนตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า 3) เพื่อละเว้นจากอบายมุขโดยเฉพาะการดื่มสุรา 4) เพื่อเสริมสร้างความสามัคคีในชุมชน

4. กิจกรรมตามประเพณีของหมู่บ้าน

การเข้าร่วมกิจกรรมตามประเพณีของหมู่บ้านของคณะผู้วิจัย มีจุดมุ่งหมายคือ 1) เพื่อรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามของชุมชน 2) เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนได้มีโอกาสทำบุญ ฟังธรรมเทศนา และปฏิบัติธรรม 3) เพื่อสนับสนุนให้ประชาชนได้นำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต กิจกรรมตามประเพณีของหมู่บ้านที่คณะผู้วิจัยสนับสนุนและเข้าร่วม ได้แก่ การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนที่วัดหนองไข่นก ประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา และถวายเทียนวันเข้าพรรษา ที่วัดหนองไข่นก วัดดอนแดงน้อย และวัดป่าดงโขง กิจกรรมเวียนเทียนเทศกาลวันเข้าพรรษา ที่วัดดอนแดงใหญ่

5. บุคคลตัวอย่าง

จุดมุ่งหมายของกิจกรรมบุคคลตัวอย่าง คือ 1) สนับสนุนและส่งเสริมผู้ที่ใช้หลักธรรมทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 ไปใช้ในการดำเนินชีวิต 2) เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับประชาชนได้ประพุดติและปฏิบัติตาม 3) เพื่อเป็นการยกย่องเชิดชูเกียรติของผู้กระทำความดี คุณลักษณะของบุคคลตัวอย่างต้องดำเนินชีวิตตามหลักธรรมทฤษฎีธัมมิกัตถ-

ประโยชน์ 4 คือ 1) ชยันหา 2) รักษาทรัพย์ 3) คบคนดีเป็นมิตร 4) ดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

วิธีการคัดเลือกบุคคลตัวอย่าง ได้มอบให้คณะกรรมการหมู่บ้านและตัวแทนประชาชนเป็นผู้คัดเลือกบุคคลตัวอย่างที่มีคุณลักษณะตามที่กำหนดไว้ หมู่บ้านละ 1 คน ผลการคัดเลือกบุคคลตัวอย่างที่ดำเนินชีวิตตามหลักธรรมทฤษฎีธรรมมีกัตถประโยชน์ 4 ซึ่งมีคุณลักษณะตามที่กำหนดไว้ ได้บุคคลตัวอย่าง จำนวน 3 คน คือ นายสมบุรณ์ แก้วกาฬของหมู่บ้านดอนแดงใหญ่ นายอนุชา โสรส หมู่บ้านหนองไข่นก และนายหนูเกณท์ ฤงแก้วหงษ์ หมู่บ้านดอนแดงน้อย

6. บ้านตัวอย่าง

กิจกรรมบ้านตัวอย่าง เป็นกิจกรรมหนึ่งเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนมีที่พักอาศัยที่ถูกต้องลักษณะอนามัยซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยกำหนดคุณลักษณะของบ้านตัวอย่างดังนี้ 1) สะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อย 2) อากาศถ่ายเทได้ดี 3) มีห้องนอนของตนเอง 4) มีห้องน้ำห้องส้วมถูกต้องลักษณะ 5) มีบริเวณบ้านและหน้าบ้านที่สะอาดสวยงาม โดยมอบให้คณะกรรมการหมู่บ้านคัดเลือกบ้านตัวอย่างของชุมชนตนเอง จำนวน 2 บ้าน เพื่อเป็นแบบอย่างให้แก่ประชาชนในชุมชนนั้นๆ ผลการคัดเลือกบ้านตัวอย่างมีดังนี้ 1) หมู่บ้านดอนแดงใหญ่ ได้แก่ บ้านเลขที่ 40 ของ นายประศาสน์ นางไกล กุลพรม และบ้านเลขที่ 18 ของ นายแสงมณี นางรัศมี เกิดสุข 2) หมู่บ้านหนองไข่นก ได้แก่ บ้านเลขที่ 20 ของ นายประดิษฐ์ นางยุพิน สุปุญ และบ้านเลขที่ 2 ของ นายจันดี นางบัวสอน มงคลกาล 3) หมู่บ้านดอนแดงน้อย ได้แก่ บ้านเลขที่ 5 ของ นายสมบุรณ์ นางสงค์ คุณธรรม และบ้านเลขที่ 17 ของ นายสมศรี นางสุรัตน์ นิยมชาติ

7. ประชุมพบปะสังสรรค์ผู้นำชุมชน

คณะวิจัยได้ลงพื้นที่เยี่ยมเยียนชุมชนกลุ่มตัวอย่าง และได้ประชุมพบปะสังสรรค์ร่วมรับประทานอาหารเย็นด้วยกันกับหัวหน้าชุมชนและแกนนำของแต่ละชุมชน ได้แก่ ชุมชนหมู่บ้านดอนแดงใหญ่ หมู่บ้านหนองไข่นก และหมู่บ้านดอนแดงน้อย ซึ่งประกอบด้วยก้านัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล หัวหน้าคุ้ม เพื่อติดตามผลการนำรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมทฤษฎีธรรมมีกัตถประโยชน์ 4 ผู้นำได้มีโอกาสรายงานความก้าวหน้าและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตฯไปใช้ สรุปได้ดังนี้ คือ 1) ประโยชน์ของหลักธรรมทฤษฎีธรรมมีกัตถประโยชน์ 4 ที่มีต่อชุมชน 2) การตอบรับจากชุมชนเมื่อนำหลักธรรมทฤษฎีธรรมมีกัตถประโยชน์ 4 ไปใช้ 3) การสนับสนุนของผู้นำชุมชน

8. ออกรายการวิทยุชุมชน

คณะผู้วิจัยได้ออกรายการวิทยุชุมชน 3 ครั้ง เพื่อสนทนาธรรมให้ความรู้เพิ่มเติมและนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตหลักธรรมที่สนทนาคือ 1) หลักธรรมทฤษฎีธรรมมีกัตถประโยชน์ 4 2) การพัฒนาคุณภาพชีวิต และการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น 3) การคิดอย่างมีเหตุผลตามหลักธรรม “โยนิโสมนสิการ”

ข้อเสนอแนะ

เกษตรกรเป็นผู้ด้อยโอกาสในทุกๆ ด้าน ทำงานหนัก รายได้น้อย เป็นหนี้สิน ถูกเอารัดเอาเปรียบหลายรูปแบบขาดโอกาสในการดูแลสุขภาพและมีความเสี่ยงต่อการใช้สารเคมีสูงขึ้น ทำให้ขาดคุณภาพชีวิตที่ดี รัฐบาลจึงควรมีนโยบาย สนับสนุนส่งเสริมให้เกษตรกรมีความเป็นอยู่ที่ดี มีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ โดย 1) จัดและปรับปรุง

แหล่งน้ำ 2) สร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของชุมชน โดยการลดต้นทุนการผลิต เพิ่มราคาสินค้าเกษตร 3) มีนโยบายเพิ่มมูลค่าผลิตผลทางการเกษตรและภูมิปัญญาของชุมชน เช่น ผลิตภัณฑ์ (OTOP) และการแปรรูปสินค้าทางการเกษตร 4) ให้ความรู้ทางด้านการบริหารจัดการและการตลาด รวมทั้งตลาดขายสินค้า 5) เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงแหล่งทุนดอกเบี้ยต่ำ 6) เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงการศึกษาอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม 7) ส่งเสริมสุขภาพและสภาวะแวดล้อมให้ถูกสุขลักษณะอนามัย และมีสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพ

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัย

1. ควรวิจัยการนำรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมที่ภูมิจำกัดตลประโยชน์ 4 ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชนอื่นๆ ทั่วประเทศไทย เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน พึ่งพาตนเองได้ สามารถปรับตัวอย่างรู้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา
2. ควรให้เวลาทำการวิจัยมากกว่า 1 ปี งานวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตจำเป็นต้องใช้เวลา งานวิจัยนี้กำหนดเวลาเพียง 1 ปี ซึ่งไม่เพียงพอเพราะสามารถนำรูปแบบไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพียง 4 เดือน

เอกสารอ้างอิง

- ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ. (2543). *วิถีใหม่แห่งการพัฒนา: วิถีวิทยาการศึกษาสังคมไทย*. พระพรหมคุณาภรณ์. (ป.อ.ปยุตโต). (2547). *พุทธธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 25, กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พระธงชัย สีสโสมณ (ญาณธีโร). (2545). *แผนพัฒนาขององค์บริหารส่วนตำบลที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของชุมชนกรณีศึกษา: ชุมชนบ้านฝ้าย ตำบลเมืองฝ้าย อำเภอนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์*.
- มตินชน, หนังสือพิมพ์. (17 ก.ค. 2552). *วิกฤตภาคเกษตรบอบช้ำรอบ 10 ปี ค่าครองชีพสูง-ราคาพืชตกต่ำ แนวโน้มหนี้นอกระบบทะยานสูง*. สืบค้นเมื่อ 1 พฤศจิกายน 2552, จาก http://www.matichon.co.th/matichon/view_news.php
- เสนห์ จามริก. (2542). *สังคมไทยกับการพัฒนาที่ก่อปัญหา*. กรุงเทพมหานคร: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.
- สุมน อมรวิวัฒน์. (2525). *การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนกรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (อัดสำเนา).

คณะผู้เขียน**ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ตวงพร สมสมัย**

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

Email: tuangsm@hotmail.com

รองศาสตราจารย์ ดร.ทรงศรี สรณสถาพร

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

Email: songsrisona@yahoo.com

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร สุยะใจ

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Email: prayun45@mcu.a.th

ดร.ณัฐพัชร สายเสนา

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

Email: natssn@hotmail.com

แหวนทอง บุญคำ

คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Email: bwaenthong@yahoo.com

อภิรดี ผลประเสริฐ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

Email: p_apiradee11@hotmail.com